

Introduktion

Anna-Vera Meidell Sigsgaard, Københavns Professionshøjskole

Søren Vigild Poulsen, Syddansk Universitet

Susanne Karen Jacobsen, Københavns Professionshøjskole

Aage Hill-Madsen, Aalborg Universitet

Dette særnummer af tidsskriftet *Globe: A Journal of Language, Culture and Communication* udspringer af den 20. Nordiske Konference om SFL og Socialsemiotik (NSFL20), som blev afholdt på Københavns Professionshøjskole den 7.–8. november 2024. Konferencen, der bar titlen *Sproget i det multimodale – det multimodale i sproget*, markerede et jubilæum i rækken af nordiske konferencer, der siden 2005 har samlet forskere fra hele Norden om systemisk funktionel lingvistik (SFL) og socialsemiotik. NSFL20 var den tyvende i rækken og den tredje gang, konferencen blev arrangeret i København med støtte fra Carlsbergfondet.

Til konferencen mødtes forskere, undervisere og praktikere fra Norge, Sverige og Danmark. Ud over fire plenaroplæg, herunder en festtale i anledning af jubilæumsåret, rummede konferencen et bredt felt af parallelsessioner, der afspejlede den tematiske og metodiske spændvidde, som kendetegner nordisk SFL- og socialsemiotisk forskning i dag. Det er denne bredde, vi har søgt at fastholde i samlingen af artikler til dette særnummer.

Konferencetemaet *Sproget i det multimodale – det multimodale i sproget* rummer en teoretisk pointe, der er central for hele det socialsemiotiske forskningsprogram: at sprog og andre semiotiske ressourcer ikke kan adskilles, men konstituerer hinanden gensidigt. Temaet peger i to retninger på én gang: det inviterer til at undersøge, hvilken rolle det verbale sprog spiller i multimodale sammenhænge, og omvendt, hvordan multimodalitet er en grundlæggende dimension af sproget selv.

I forlængelse heraf er et særligt kendetegn ved konferencen, og dermed også dette særnummers bidrag, at alle bidragene er interesseret i at være det som Halliday kalder for *applied*, på tværs af så forskellige sammenhænge som dem, artiklerne i dette nummer repræsenterer. SFL som teori tilbyder: “*a comprehensive and theoretically powerful model of language which, precisely because it was comprehensive and powerful, would be capable of being applied to the problems, both research problems and practical problems, that are being faced all the time by the many groups of people in our modern society who are in some way or other having to engage with language*” (Halliday, 2008:7). Det er præcis i dette spændingsfelt, at artiklerne i dette særnummer befinder sig.

De syv artikler i særnummeret er samlet på baggrund af bidragene til NSFL20 og afspejler bredden af den forskning, der præger det nordiske SFL- og socialsemiotiske miljø: grammatisk teoriudvikling, register- og genrestudier, multimodal diskursanalyse og didaktisk rekontekstualisering af SFL. Artiklerne er skrevet på dansk, svensk og engelsk. Flertallet er på de nordiske sprog og afspejler dermed konferencens tradition for aktivt at bruge disse sprog i forskning og formidling, mens de engelsksprogede artikler tillige vidner om feltets internationale rækkevidde. Tilsammen tegner de et billede af et levende og alsidigt forskningsmiljø, der rummer både teoretisk dybde og praktisk orientering.

Artiklerne i særnummeret

Særnummeret åbner med Ruth Mulvads artikel *Historiske knudepunkter i anledning af 20. NSFL*, der er baseret på hendes festtale ved slutningen af førstedagen på NSFL20. Som en af foreningens grundlæggere, og gennem mange år en af dets mest engagerede stemmer, tegner Mulvad et historisk

og personligt portræt af Nordisk Forening for SFL og Socialsemiotiks udvikling gennem to årtier. Artiklen tegner et billede, der bærer præg af den varme og det kendskab til fællesskabet, som kun kan komme indefra. Mulvad viser, hvordan SFL spredte sig i Norden gennem personlige møder, engagerede enkeltpersoner og et fælles nordisk sprogfællesskab, der har været en afgørende drivkraft for foreningens eksistens og vækst. Gennem artiklen dokumenterer hun, hvordan foreningen over tid bevægede sig fra et tidligt fokus på udvikling af et Nordisk begrebsapparat i form af hhv. norsk-, dansk- og svensksprogede SFL-termer med leksikogrammatik som omdrejningspunkt, til i dag at rumme bredere spørgsmål om betydningskonstruktion, multimodalitet og socialsemiotik. Et centralt bidrag er den begrebslige diskussion af forholdet mellem *systemisk funktionel lingvistik (SFL)* og *socialsemiotik*: to termer, der i foreningens navn optræder side om side, men som ifølge Mulvad risikerer at blive opfattet som modsætninger snarere end som komplementære perspektiver. Som åbningsartikel sætter den både en historisk og en teoretisk ramme for de efterfølgende bidrag og rejser et spørgsmål, som særnummeret implicit inviterer til at besvare: hvad er sprogets rolle i en multimodal verden, og hvordan hænger SFL og socialsemiotik egentlig sammen?

De to næste artikler bidrager begge til grammatisk teoriudvikling inden for SFL. Anna Smålanders artikel undersøger et hidtil overset område i SFL-forskningen, som titlen på hendes artikel også viser: *Icke satsformade meningar i SFL-perspektiv*. Artiklens bidrag er primært teoretisk-metodologisk. Med empirisk materiale fra journalnotater, en teksttype præget af høj informationstæthed og komprimeret syntaks, udvikler artiklen analytiske redskaber, der udvider SFLs grammatiske beskrivelsesapparat til at indbefatte ytringer, der afviger fra standardnormen for skriftsproglig realisering. På baggrund af disse redskaber argumenterer artiklen for, at ikke-sætningsformede meninger udgør et alternativt, men fuldt gyldigt realiseringsmønster, og at de ikke bør overses i lingvistiske analyser af skriftlig kommunikation.

Alexander Katourgis' artikel undersøger, hvordan tegnsætning i form af kolon, tankestreg og parentes realiserer logisk-semantiske relationer i svensk avisprosa. Med udgangspunkt i systemisk-funktionel grammatik analyseres et korpus på 1.536 supplementsstrukturer fra fire store svenske dagblade. Resultaterne viser, at uddybning er den hyppigste relation på tværs af alle tegn, men at der findes markante kvantitative forskelle i tegnenes specifikke anvendelse: kolon anvendes primært til uddybning og projektion, tankestreger markerer i højere grad udvidelse og intensivering, mens parenteser næsten udelukkende udtrykker uddybning. Undersøgelsen demonstrerer, at logisk-semantisk analyse er et præcist redskab til at beskrive forholdet mellem rammesætning og supplement, og at tegnsætning fungerer som et funktionelt redskab til tekstsegmentering på linje med leksikalske bindeord.

Aage Hill-Madsens artikel fungerer som en bro fra det teoretiske til det mere anvendte: den undersøger, hvordan det semantiske abstraktionsniveau ændres, når specialiserede sundhedsfaglige tekster omskrives til lægmandsrettede tekster. Med afsæt i SFLs register- og genreteori analyseres tre tilfælde af intergenerisk omskrivning: en klinisk forsøgsprotokol, et farmaceutisk produktresumé og et Cochrane-review – alle omskrevet til ikke-faglige målgrupper. Det blev indledningsvist antaget, at omskrivning systematisk ville føre til mindre abstrakt semantik, men analysen viser betydelig variation: kun én af de omskrevne genrer udviser et klart skifte mod lavere abstraktionsniveau, mens de to andre genrer udviser enten samme eller endda et hævet abstraktionsniveau. Artiklen bidrager til forståelsen af omskrivning rettet mod ikke-faglige målgrupper som en kompleks genremæssig og semantisk praksis.

De to følgende artikler behandler emner, som trods umiddelbart forskellige emner, nemlig overgangsalder og samtykkelovgivning, alligevel deler en central problematik: begge viser, hvordan multimodal kommunikation om kroppen og seksuel sundhed i en dansk kontekst kan reproducere diskurser, der individualiserer ansvar og marginaliserer bestemte stemmer og erfaringer. Begge artikler anvender multimodal kritisk diskursanalyse som metodisk afsæt og demonstrerer dermed,

hvordan det multimodale samspil mellem billede og sprog har vidtrækkende ideologiske konsekvenser.

I artiklen *Overgangsalderens repræsentationer i danske selvhjælpsbøger fra 2006-2023: Et multimodalt diskursanalytisk perspektiv* undersøger Sasja Simone Krogh, hvilke diskurser der kommer til udtryk i ni danske selvhjælpsbøger fra perioden 2000–2024. Med afsæt i socialsemiotisk teori og multimodal kritisk diskursanalyse kortlægges både de verbalsproglige og billedmæssige valg i bøgerne. Analysen identificerer fire fremherskende diskurser – en naturlighedsdiskurs, en "fiks dig selv"-diskurs, en sundhedsdiskurs og en selvpleje- og velværediskurs – og påviser en markant forskydning mellem det verbale og det visuelle: mens bøgerne verbalt beskriver overgangsalderen som hårdt individuelt arbejde, fremstiller billederne den som noget, ressourcestærke kvinder navigerer i med lethed i harmoniske, naturlige omgivelser. Artiklen bidrager med et vigtigt perspektiv på den aktuelle debat om overgangsalderen og viser, at den visuelle dimension kommunikerer diskurser, der ikke verbaliseres eksplicit, men som ikke desto mindre er med til at forme, hvem der repræsenteres i det danske offentlige rum.

Solveig Ilhéa Pees analyserer i artiklen *Rape myths on Instagram: Three Danish non-profit organisations' multimodal communication about sexual consent*, hvordan tre danske nonprofitorganisationer i løbet af 2023 kommunikerede på om seksuelt samtykke. Med udgangspunkt i multimodal kritisk diskursanalyse undersøges de verbale, visuelle og lyd-mæssige valg med særligt fokus på kønnet repræsentation, voldtægtsmyter og organisatorisk ansvarlighed. Analysen viser, at kommunikationen på tværs af modaliteter tenderer mod at gøre seksuelt samtykke til kvindernes ansvar, og at der i flere tilfælde reproduceres voldtægtsmyter og tegnes et billede af samtykke som noget uklart og vanskeligt. Artiklen illustrerer, hvordan det multimodale samspil kan have afgørende betydning for unges forståelse af både loven og de sociale normer, der omgiver den.

Særnummeret rundes af med Grethe Kjær Jacobsen og Ruth Mulvads artikel, der viser, hvordan socialsemiotikkens teoretiske begreber kan rekontekstualiseres til et didaktisk planlægningsredskab til brug i grundskolen. Med afsæt i Hallidays begreber om register og stratificering, Bernsteins rekontekstualiseringsteori og Schleppegrells praksisrettede tilgang udvikler forfatterne konkrete analyseskemaer – struktureret efter de tre metafunktioner – som lærere kan anvende i forberedelsen af tekstarbejde med verbale og visuelle tekster. Artiklens centrale bidrag er at demonstrere, hvordan SFL kan kvalificere pædagogisk praksis, illustreret gennem en læreranalyse af billedbogen *Trylleblik* og et tilhørende undervisningsforløb i en 2. klasse. Artiklen tegner dermed en tydelig linje fra socialsemiotisk teori til klasserumsvirkelighed, og viser, at SFLs *applicability* er mere end et teoretisk løfte. At nummeret åbner med Mulvads historiske blik på foreningen og lukker med Mulvad som medforfatter på en artikel om klasserumspraksis er ikke tilfældigt: det afspejler præcis den bevægelse fra teori til praksis, der har kendetegnet NSFLs rejse gennem tyve år.

Afsluttende bemærkninger

De syv artikler i dette særnummer tegner tilsammen et billede af den bredde og dybde, der kendetegner Nordisk SFL- og socialsemiotisk forskning i dag. Fra grammatisk teoriudvikling og multimodal diskursanalyse til didaktisk praksis og institutionel kommunikation demonstrerer bidragene, at SFL fortsat er en levende og produktiv ramme for at forstå, hvordan vi skaber og deler betydning – på tværs af modaliteter, kontekster og kulturer. Og de demonstrerer alle, hvad konferencetemaet pegede på: at sproget er uadskilleligt fra det multimodale, og det multimodale uadskilleligt fra sproget.

Det er en fornøjelse at præsentere dette særnummer, og vi takker varmt alle bidragsydere for deres artikler og for den tålmodighed, som reviewprocessen er forbundet med. En særlig tak til de

eksterne fagfællebedømmere for grundige og konstruktive vurderinger, og til tidsskriftet *Globes* redaktion for samarbejdet om udgivelsen. Vi håber, at særnummeret vil bidrage til at styrke og videreudvikle det nordiske forskningsmiljø inden for SFL og socialsemiotik, og vi ser frem til de kommende NSFL-konferencer og de samtaler, de vil bringe med sig.

God læselyst!

Referencer

- Halliday, Michael A. K. (2008). Working with Meaning: Towards an Applicable Linguistics. I Jonathan J. Webster (red.), *Meaning in Context: Implementing Intelligent Applications of Language Studies*. London/New York: Continuum. s. 7–23.
- Halliday, Michael A. K. (2009). Methods – techniques – problems. I Michael A. K. Halliday & Jonathan J. Webster (red.), *The Continuum Companion to Systemic Functional Linguistics*. London: Continuum. s. 59–86.